

El mariner de Sant Pau

Quin nom aqueix per un pagès, i per a un pagès d'un racó el més arraconat del Pirineu! Si era mariner el fundador d'aqueixa gran masia, ¿com s'establí a Sant Pau de Seguries? I si era un llaurador o un terratinent de Sant Pau, ¿com i per què prendria aqueix nom? Aqueixes raons em feia jo a mi mateix al veure per primera vegada, ja fa trenta anys, aquella pagesia grossa i superba entre les superbes i grosses de la muntanya. Desitjós de saber-ne quelcom, si no el cap del fil, demaní el seu parer a tres o quatre vellets del poble, i un de gollut, que tenia una memòria tan llarga com sa barretina vermella que li penjava esquena avall, em contà a glops a glops la següent història.

Deu fer molts anys d'això, tal vegada centúries, puix mon avi (que al cel sia), quan jo era petit, m'ho contava ja com a cosa molt vella. El mariner de Sant Pau era un veritable mariner nadiu d'un deis pobles de la maresma de l'Empordà, que ell, segons diuen, mai volgué anomenar de tristor que li donava. Com tenia bons braços per remar i bon cap per aprendre la carta de navegar, la barca se li havia tornat un bastiment i anava sempre de viatge de Barcelona a Mallorca, plena sempre de taronges, fruites i marxandisa. Dels nòlits que hi donava la nau, se n'havia fet una caseta a la vora de la mar, a on tenia sa cara esposa i sos fills, que volien ser mariners com son pare. El vent, sempre que sortia, li anava en popa i la fortuna li ballava davant dels ulls, dient-li a tota hora boca què vols, cor què desitges.

Mes la fortuna és una roda que dóna voltes i els que van lligats en dia poden exclamar, com l'Ànima del Pelegrí:

Clavat estic en un gran torn
per mon default;
ara som baix, ara som dalt.

Al capdamunt de tota pujada hi ha una baixada, i quan la pujada ha sigut molt gran, de vegades la baixada és una cinglera tallada damunt de l'abisme. Els mariners tenen l'abisme més a prop que els demés mortals i tampoc els costa tant d'anar a fons.

Un hivern, els núvols s'arrastellaren en el cel i vingué un gran mal temps, i una forta llevantada féu estelles del seu bastiment en les costes de Provença. Ell invocà santa Maria del Socors i en sortí viu, mes pobre com ella, havent de tornar a l'Empordà amb sols la roba de lesquena i demanant caritat pel camí. La pèrdua era grossa per a ell: la mar, amb mà de lladre, li havia presa tota sa fortuna; mes, al costat de sa esposa i entremig de sos fills, es reparà de forces i de sort i comprarà un altre vaixell que li tornarà la riquesa perduda. Mes, ai!, de sos infortunis, ell no en sabia més que la primera part. La mar, la mar terrible que amb una mà havia estelat son bastiment, amb l'altra havia socavada i arrencada sa casa de soca-rel i s'havia ajagut en son mateix llit.

A l'arribar-hi el mariner, frisós i amb el cor ferit, cercà sa esposa i sos fills, i no en trobà rastre; cercà, desesperat, sa casa, i no trobà ni els fonaments; cercà el lloc a on s'aixecava entre arbres i fors, i no hi era: la mar dormia en ell reposada i tranquil·la com un lleó adormit. Llavors, amb els cabells enriçats i sens esma, aquell fill de la mar la maleí i la tornà a maleir, fins que, vençut per la violència del dolor, caigué sobre un banc de sorra desvariejant i fora de si. Quan es revingué un xic, plorà tres dies i tres nits, sense menjar ni beure, com altre Job; mirà la mar per última vegada, la tornà a maleir i jurà fugir-ne ben lluny. a on no l'hagués de veure mai més ni de lluny ni de prop.

Es posà a l'espatlla un rem, única cosa que trobà de sa perduda i enfonsada hisenda, i, sense despedir-se de ningú ni de res, prengué el primer camí que l'allunyà de la mar, anés allí on anés, amb tal que el conduís ben lluny del monstre devorador de sos béns i de sa família. Al cap d'una estona de caminar per uns aiguamolls i joncars que mai se li acabaven, arribà a un dels estanys del Baix Empordà, que els pescadors del país anomenen llaunes. "Aqueixes llaunes -digué- són les filles del mar, i per cert són tan res de bo com son pare." I deixant el camí en sec, es girà cap a l'altra banda, baldament no hi hagués camí ni carrera; sabia bé prou de què fugia, mes no sabia a on anava, caminant i caminant a la perduda com un boig. Per no trobar-se de nou amb les llaunes ni amb els aiguamoixos de la maresma, deixà la terra plana enfilant-se a poc a poc per la Garrotxa amunt.

Arribant a Banyoles s'adonà que la gent no era la mateixa de son país: ja no marinejava, sinó que terrejava, i fins i tot li venien ganes de quedar-s'hi, quan de trasantó, per entremig d'uns roures, veié llumentejar l'estany. Creient, tot plegat, que era una gala de mar que eh perseguia en sa fugida, li tirà un raig de malediccions i arrencà a córrer pel camí morraler de Besalú. Besalú és ja lluny del mar; dos dies ha que en fuig i desitja ja reposar de l'afadic i sobretot de la pena. Mes abans vol fer la prova: se'n va al mig de la plaça, es descarrega el rem, i, ensenyant-ho a la gent que eh rodeja, els digué:

—Què és això?

—Això és un rem —li respongueren uns traginers de marina que descarregaven peix.

—Doncs, adéu-siau! —respongué ell secament, no donant-se-li una pipada de tabac que el tinguessin per boig o bé per savi.

Es carrega de nou el rem ah coll i per la ribera del Fluvià s'encamina cap al cor de la muntanya. No triga a deixar a mà esquerra Argelaguer, la mare de sant Damàs; veu a l'altra banda del riu Castellfollit, poble encinglat al cim d'una immensa muralla de columnes basàltiques; veu després eixamplar-se el congost i desplegar-se en plana oberta, i enmig d'ella, com un camp de

fajol en el mes d'octubre, blanquejar l'hermosa ciutat d'Olot. Tot entrant-se'n per sos carrers, s'anava dient a si mateix: "Aqueixa ciutat és ben arraconada entre les muntanyes i ben llunya de la mar i sos habitants no sabran res de la meva enemiga mortal."

Quan arriba al mig de la plaça, pren el rem en sa mà dreta i pregunta als molts curiosos que l'enrotllen:

—Sabrien dir-me què és açò?

—És una pala de forn —respon un noiet que no s'aixecava dos pams de terra.

—Què saps tu? —li digué son pare, que havia estat a marina—. Això no és una pala de forner, que és una pala de barca.

"Ja som a prop d'allà a on anem —es diu el mariner—, mes no hi som encara. No vull estar en una població a on la mar és coneguda, poc o molt que sigui."

Espolsa les espardenyes, i muntanya amunt falta gent. Deixa la plana per la vall de Bianya, vorejant sempre el torrent que l'ha formada. Part damunt s'enfila per la pujada de Capsacosta i darrera la serralada es troba tot seguit dintre el poblet de Sant Pau de Seguríes. Coneixent que arriba, ja era hora!, al terme del seu viatge, se n'entra amb ull escorcollador per sos carrerons fins a arribar a la placeta de l'església.

Allí abaixa el rem, l'ensenya a aquells pastors i pagesos i els diu:

—Bona gent, sabrien dir-me què és açò?

—Ai!, ai! Quina cosa de preguntar! —li respongué el més vell i, per tant, el més autoritzat de la rodona—. Això és un culler.

—Què dieu que és? —respongué el mariner, no entenent la paraula.

—Un culler —replicà el vell.

—Mes, què és un culler? —repreguntà l'empordaner.

—Una cullera grossa o una pala per remenar el blat de moro dins de l'olla.

—Doncs, aquí em quedo —respongué el mariner.

I tal dit, tal fet. Es posà a conrear un tires de terra verge d'arada i d'eina de pagès, i, després de passar l'aprenentatge, demostrà ser tan bo per llaurador com ho fou en altre temps per mariner. Es tornà a casar i Déu Nostre Senyor, a qui s'encomanava de debò, beneí son nou matrimoni i li donà tants fills i tan bons i hermosos com li havia pres, i un d'ells fou qui, per indicació de son pare, ja vell, plantà els fonaments d'aqueixa superba

masia que s'ha anomenat sempre el Mariner de Sant Pau i té per divisa un bastiment gravat en el llindar de l'entrada.

Jacint Verdaguer, *El mariner de Sant Pau*, dins Jacint Verdaguer, *Totes les rondalles* (a cura d'Andreu Bosch i Rodoreda), Editorial Proa, Barcelona, 1995, p.94-98.